
O Kantovi¹

O neoprávněnosti padělání knih²

Immanuel Kant

[79] Ti, kdo vydání knihy považují za použití vlastnictví jednotlivého exempláře (ten mohl vlastník získat od autora jako rukopis nebo od již existujícího nakladatele jako jeho výtisk) a chtějí vyhrazením určitých práv, ať už to jsou práva autora, nebo jím stanoveného nakladatele, toto použití dále omezit v tom smyslu, že nedovolují patisk exempláře, – tím nikdy nemohou dosáhnout svého cíle. Neboť autorovo vlastnictví myšlenek (předpokládáme-li, že nějaké takové podle vnějších zákonů existuje) mu bez ohledu na patisk zůstává; a protože ti, kdo knihu kupují, právem k takovému omezení jejich vlastnictví nemohou nikdy dát *výslovný souhlas*,³ tím méně by je k němu zavazoval souhlas pouze *předpokládaný*.

Věřím ale, že mám důvod považovat vydávání knih ne za obchod se zbožím, který někdo provozuje *svým vlastním jménem*, nýbrž za *vedení obchodu jménem někoho jiného*, totiž autora, a že tímto způsobem mohu lehce a jasně dokázat neoprávněnost patisku. Můj argument je obsažen v následujícím rozumovém úsudku, který dokazuje *právo nakladatele*; z něho pak vyplývá druhý argument, který má vyvrátit *nárok padělatele*.

1 Text obou níže uvedených překladů vznikl s podporou projektu GA UK 251516, *Rétorická dimenze Kantovy kritické filosofie*, řešeného na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

2 Kant, I., *Von der Unrechtmäßigkeit des Büchernachdrucks*. In: *Kants Gesammelte Schriften*. Hrsg. Königlich Preussische Akademie der Wissenschaften (= AA). Bd. VIII. Berlin, Georg Reimer 1923, s. 77–87 (paginace akademického vydání je v textu překladu vyznačena v hranatých závorkách). Původně otištěno v: *Berlinische Monatsschrift* 5, 1785, s. 403–417. Pozn. překl. Transl. © R. Pech. Pozn. red.

3 Odvážil by se nějaký nakladatel každého, kdo kupuje jeho nakladatelského dílo, zavázat podmínkou, podle níž bude obžalován ze zpronevěry jemu svěřeného cizího majetku, pokud by exemplář, který mu prodává, byl záměrně či nezámyslně využit k patisku? S tím by těžko někdo souhlasil, jelikož by se tím vystavil všem těžkostem vyšetřování a odpovědnosti. Náklad by tudíž nakladateli zůstal na krku.

I.

Dedukce práva nakladatele vůči padělateli

Kdo provozuje obchod někoho jiného jeho jménem, avšak proti jeho vůli, je povinen [80] tomuto nebo jeho zplnomocněnému zástupci postoupit všechny zisk, který by mu z toho vzešel, a uhradit veškerou škodu, která tím onomu nebo tomuto vznikla.

Nuže padělatel je tím, kdo provozuje obchod někoho jiného (autora) atd. Je tudíž povinen tomuto nebo jeho zplnomocněnému zástupci (nakladateli) atd.

Důkaz horní premisy

Obchodní zástupce, který se neoprávněně vměšuje do cizího podniku, jedná sice jménem někoho jiného, avšak nedovoleným způsobem, a proto nemá žádný nárok na zisk, který z tohoto podniku vzniká; naopak ten, jehož jménem obchod vede, nebo jiný zplnomocněný zástupce, kterého tím onen pověřil, má právo si tento zisk nárokovat jako plod svého vlastnictví. A protože tento obchodní zástupce neoprávněným vměšováním se do cizího podniku porušuje právo vlastníka, musí nutně uhradit veškerou škodu. Toto bezpochyby vyplývá ze základních pojmů přirozeného práva.

Důkaz dolní premisy

Prvním bodem dolní premisy je, že *nakladatel prostřednictvím nakladatelství provozuje podnik někoho jiného*. – Vše zde záleží na obecném pojmu knihy nebo spisu jakožto práce autora a na obecném pojmu nakladatele (ať už je zplnomocněný, nebo není): zda je totiž kniha zboží, které autor může, nepřímou či prostřednictvím někoho jiného, nabízet veřejnosti, a tedy s vyhrazením či bez vyhrazení určitých práv převádět do cizího vlastnictví; nebo zda je spíše pouhým *užitím jeho sil* (opera), které sice může někomu *postoupit* (concedere), ale které nikdy nemůže *převést do cizího vlastnictví* (alienare); dále zda nakladatel provozuje svůj vlastní podnik a svým jménem, anebo cizí podnik a jménem někoho jiného.

V knize jakožto spisu *mluví* autor ke svému čtenáři; a ten, kdo jej vytiskl, *mluví* prostřednictvím svého exempláře nikoli sám za sebe, nýbrž pouze jménem autora. Činí z něj někoho, kdo *mluví* veřejně, a sám prostředkuje pouze přenos této řeči k veřejnosti. Exemplář této řeči, ať už ve formě rukopisu nebo výtisku, může patřit, komu chce; užívat jej pro svou vlastní potřebu nebo s ním obchodovat je podnik, který může každý vlastník [81] po libosti provozovat *svým vlastním jménem*. Pouze někoho *nechat mluvit* veřejně, přinést jeho řeč jako takovou veřejnosti, tzn. *mluvit* jeho jménem a přitom veřejnosti říkat: „Mým prostřednictvím vám spisovatel nechává přinést, dát na srozuměnou atd. to či ono. Sám nezodpovídám za nic, dokonce ani za svobodu, kterou si onen bere, aby mým prostřednictvím mluvil veřejně; já jsem jen prostředníkem, skrze kterého se na vás obrací“; to je bez pochyby podnik, který někdo (jakožto nakladatel) může provozovat pouze jménem někoho jiného, nikdy svým vlastním. Nakladatel svým vlastním jménem pořizuje *němý nástroj přenosu autorovy řeči k veřejnosti*;⁴ ale to, že prostřednictvím tisku přináší veřejnosti uváženou řeč, a že se tudíž ukazuje jako ten, *jehož prostřednictvím* k ní *autor mluví*, může dělat pouze jménem toho druhého.

Druhým bodem dolní premisy je, že *padělatel* přebírá podnik (autora) nejen bez svolení vlastníka, ale dokonce *proti jeho vůli*. Neboť padělatelem je pouze proto, že někomu jinému, kdo je k vydání *zplnomocněn* samotným autorem, zasahuje do jeho činnosti. Otázka tedy je, zda autor může totéž oprávnění a souhlas k vydání udělit ještě někomu jinému. Je však zřejmé, že, jelikož by pak oba dva, nakladatel i ten, kdo si vydání následně osobuje (padělatel), vedli autorův obchod s jednou a toutéž veřejností, práce jednoho by musela učinit práci druhého zbytečnou a pro každého z nich škodlivou; smlouva autora s nakladatelem uzavřená s výhradou, že vedle tohoto smí vydání svého díla dovolit ještě někomu jinému, proto není možná; autor tudíž není oprávněn dát k tomu souhlas komukoli jinému (padělateli), nikdo jej tudíž nesmí ani předpokládat; [82] patisk je tedy obchod provozovaný zcela proti dovole- ní vůli vlastníka, avšak jeho jménem.

* * *

Z toho také vyplývá, že poškozen je nikoli autor, nýbrž jeho zplnomocněný nakladatel. A protože onen kvůli správě svého obchodu s veřejností přenechal celé své právo nakladateli, a to bez výhrady, že s ním lze disponovat ji-

4 Kniha je nástrojem přenosu řeči k publiku, nikoli pouze myšlenek, jako např. malba, symbolická představa nějaké ideje či události. To nejpodstatnější zde spočívá v tom, že to, co je takto přeneseno, a sice písemně, není žádná věc, nýbrž *činnost*, totiž *řeč*. Tím, že je kniha nazývána *němým nástrojem*, ji odlišuji od toho, co řeč přenáší prostřednictvím *hlasu*, jako je např. hlásná trouba, ba dokonce něčí ústa.

ným způsobem, je tento jediným vlastníkem práva na vedení obchodu a padělatel porušuje práva nakladatele, nikoli autora.

* * *

Protože ale toto právo na vedení obchodu, který, přísně vzato, může být právě tak dobře veden někým jiným, – pokud o něm nebylo uzavřeno zvláštní ujednání, že nesmí být považováno za *nezcizitelné (ius personalissimum)*, je nakladatel oprávněn přenechat své nakladatelské právo také někomu jinému, jelikož je vlastníkem plné moci; a protože autor k tomu musí dát souhlas, je ten, kdo obchod přebírá z druhé ruky, nikoli padělatel, ale právoplatně zplnomocněný nakladatel, tj. ten, komu autorem stanovený nakladatel postoupil svoji plnou moc.

II.

Vyvrácení údajného práva padělatele vůči nakladateli

Zbývá ještě zodpovědět otázku, zda tím, že nakladatel veřejnosti *prodává* dílo svého autora, tedy z vlastnictví exempláře samo o sobě nevyplývá svolení nakladatele (a tedy také autora, který mu k tomu dal plnou moc) ke každému jeho libovolnému užití, tudíž i k patisku, jakkoli by to onomu mohlo být nepříjemné. Neboť onoho nejspíše zlákala vyhlídka zisku, když podstupuje toto nebezpečí a ujímá se činnosti nakladatele, aniž by z ní výslovným ujednáním vyloučil kupujícího, jelikož by to zmařilo jeho obchody. – [83] Že však vlastnictví exempláře nezjednává toto právo, dokáží následujícím rozumovým úsudkem:

Osobní pozitivní právo vůči někomu jinému nemůže být nikdy vyvozeno pouze z vlastnictví nějaké věci.

Nakladatelské právo je však osobním pozitivním právem.

Nemůže být tudíž nikdy vyvozeno pouze z vlastnictví nějaké věci (exempláře).

Důkaz horní premisy

S vlastnictvím nějaké věci je sice spojeno negativní právo odporovat každému, kdo by mi chtěl bránit v jejím libovolném užití; ale *pozitivní právo vůči nějaké osobě*, právo požadovat po ní, aby něco učinila, nebo mi v tom posloužila, nemůže vyplývat z pouhého vlastnictví nějaké věci. Toto právo se sice dá na základě zvláštního ujednání připojit ke smlouvě, např. tak, že když kupuji zboží, prodávající je má také bez poštovního doručit na určené místo. Potom ale právo na to, aby pro mne dotyčná osoba něco udělala, nevyplývá z pouhého vlastnictví mé věci, kterou jsem zakoupil, nýbrž ze zvláštního smluvního ujednání.

Důkaz dolní premisy

Čím může někdo libovolně disponovat *svým vlastním jménem*, na to má právo, které se váže k věci. Pokud ale smí něco činit pouze *jménem někoho jiného*, pak tuto činnost provozuje tak, že ten druhý je tím zavázán, jako by ji vykonával on sám. („*Quod quis facit per alium, ipse fecisse putandus est.*“⁵) Mé právo na vedení nějakého podniku jménem někoho jiného je tedy osobním pozitivním právem, totiž právem nutit autora podniku, aby za něco odpovídal, totiž stál za vším, co nechává učinit mým prostřednictvím, nebo k čemu se mým prostřednictvím zavazuje. Nakladatelská činnost je však oslovování veřejnosti (prostřednictvím tisku) jménem [84] autora, a tudíž podnik provozovaný jménem někoho jiného. Právo k němu je tedy právem, které se váže k osobě: není to jen právo bránit se proti autorovi, pokud svého vlastnictví užívá libovolně, ale právo nutit ho k tomu, aby určitý podnik, který vede jeho jménem, přijal za svůj vlastní a aby za něj zodpovídal, – tedy osobní pozitivní právo.

* * *

Exemplář, podle kterého nakladatel nechává tisknout, je *dílo* autora (opus) a nakladateli přísluší, jakmile je získal v rukopise nebo vytištěné, aby s ním dělal cokoli, co chce a co může být učiněno *jeho vlastním jménem*; neboť takový je požadavek plného práva na nějakou věc, tj. vlastnictví. Avšak její užití, které nemůže vykonávat jinak než *jménem někoho jiného* (totiž autora), je *činnost* (opera), kterou tento druhý vykonává prostřednictvím vlastníka exempláře, k čemuž je kromě vlastnictví vyžadována ještě zvláštní smlouva.

5 „Co kdo činí prostřednictvím druhého, jako by vykonal sám.“ Pozn. překl.

Vydávání knih je ale činnost, která smí být provozována pouze jménem někoho jiného (totiž autora, kterého nakladatel představuje jako toho, kdo jeho prostřednictvím mluví k veřejnosti); právo k němu nemůže tedy patřit mezi práva, která souvisejí s vlastnictvím exempláře, ale může se stát právoplatným jedině prostřednictvím zvláštní smlouvy s autorem. Kdo knihy vydává bez takové smlouvy s autorem (nebo, jestliže autor toto právo již postoupil někomu jinému jako vlastnímu nakladateli, bez smlouvy s tímto), je padělatelem, který tedy vlastnímu nakladateli působí škodu a musí mu ji v úplnosti uhradit.

Všeobecná poznámka

To, že nakladatel svoji nakladatelskou činnost nevykonává pouze svým vlastním jménem, nýbrž jménem někoho jiného⁶ (totiž autora) [85], a bez jeho souhlasu ji nemůže vykonávat vůbec, potvrzují určité závazky, které mu dle všeobecného doznání náleží. Kdyby autor poté, co nakladateli odevzdal svůj rukopis k vytištění a co se k němu tento zavázal, zemřel, nakladatel nemůže jeho rukopis zabavit jako své vlastnictví. Chybí-li dědici, má veřejnost právo nutit nakladatele k vydání nebo postoupení rukopisu někomu jinému, kdo se k vydání nabídne. Neboť se jednalo o obchod, který chtěl autor prostřednictvím nakladatele vést s veřejností a k němuž se nakladatel nabídl jako obchodní zástupce. Veřejnost také nemusí tento autorův příslib znát ani akceptovat; tohoto práva vůči nakladateli (zodpovídat za něco) dosahuje jedině prostřednictvím zákona. Neboť nakladatel vlastní rukopis pouze za podmínky, že jej použije k vedení autorova obchodu s veřejností; tento závazek vůči veřejnosti ale trvá, i když závazek vůči autorovi jeho smrtí pominul. Zde se nepředpokládá právo veřejnosti na rukopis, nýbrž na obchod s autorem. Kdyby po autorově smrti nakladatel vydal jeho dílo porušené či zkresené anebo v takovém počtu exemplářů, který nedostačuje poptávce, pak by veřejnost byla oprávněna nakladatele nutit k větší správnosti a navýšení nákladu; v opačném případě by ale byla oprávněna vydání obstatat jiným způsobem. Nic z toho by se ale nemohlo stát, kdyby se právo nakladatele neodvozovalo z obchodu, který *jménem autora* prostředkuje mezi ním a veřejností.

Tomuto závazku nakladatele, který se mu podle všeho přiznává, musí ale také odpovídat na něm založené právo, totiž právo na vše, bez čeho by onen závazek nemohl být splněn. Lze je vymezit tak, že nakladatel je výhradním

6 Je-li nakladatel současně také autorem, pak jsou obě činnosti přesto odlišné; jako obchodník vydává, co napsal jako učenec. Tento případ můžeme však ponechat stranou a omezit naši úvahu pouze na případ, kdy nakladatel není zároveň autorem; bude pak snadné rozšířit její závěr také na první případ.

vykonavatelem nakladatelského práva, jelikož další konkurence k jeho obchodu by mu prakticky znemožnila jej vést.

Umělecká díla jakožto věci mohou být oproti tomu okopírována podle podoby a tvaru jediného exempláře, který byl získán v souladu se zákonem, a jeho kopie mohou být veřejně směňovány, aniž by k tomu bylo zapotřebí svolení tvůrce originálu či těch, jimiž si coby dílovedoucí posloužil k realizaci svých idejí. Kresba, kterou někdo načrtl, nebo ji prostřednictvím někoho jiného nechal vyřít do mědi nebo přenést do [86] kamene, kovu či sádry, může být tím, kdo tento produkt koupí, přetištěna či odlita a takto veřejně směňována; tak jako nic, co někdo může se svou věcí dělat *svým vlastním jménem*, nevyžaduje souhlas někoho jiného. Lippertova *Dactyliotheka*⁷ může být okopírována a vystavena k prodeji každým, kdo to dovede, aniž by si její vynálezce mohl stěžovat na zasahování do svého obchodu. Jde totiž o dílo (opus, nikoli opera alterius), které si každý, kdo je vlastní, může přisvojit, a tedy také okopírovat a veřejně směňovat pod svým vlastním jménem jako vlastní věc, aniž by jedinkrát zmínil jméno jeho původce. Spis někoho jiného je však řeč určité osoby (opera); a ten, kdo jej vydává, může k veřejnosti mluvit pouze jménem toho druhého a o sobě nemůže říci nic jiného, než že autor má jeho prostřednictvím (Impensis Bibliopolae) k veřejnosti následující řeč. Neboť v tom je rozpor, mít *svým jménem* řeč, která má být podle vlastního udání a poptávky veřejnosti *řečí někoho jiného*. Důvod, proč všechna umělecká díla směji být za účelem veřejné směny okopírována, avšak knihy, které již mají svého stanoveného nakladatele, nikoli, spočívá tedy v tom, že první jsou *díla* (opera), zatímco druhé *činy* (operae). Díla mohou existovat jako samostatně existující věci, činy ale pouze v určité osobě. Tyto jsou tedy výhradním vlastnictvím autora;⁸ a tento má nezczizitelné právo (ius personalissimum) na to, aby prostřednictvím kohokoli jiného vždy mluvil *on sám*, takže nikdo nesmí tutéž řeč k veřejnosti pronášet jinak než jeho (autorovým) jménem. Kdyby ale někdo knihu někoho jiného pozměnil (zkrátil, rozšířil nebo přepracoval) tak, že by se dokonce dopustil bezpráví, kdyby ji vydal pod jménem [87] autora originálu, pak toto přepracování provedené jménem vydavatele není patisk, a tedy není nedovolené. Neboť zde prostřednictvím svého nakladatele provozuje svůj obchod jiný autor, odlišný od toho prvního, kterému proto

7 Lippert, D. L., *Dactyliotheca universalis signorum exemplis nitidis reddita*. Leipzig 1755–1762. Pozn. překl.

8 Autor i vlastník exempláře mohou o něm oba stejným právem říci: „To je má kniha!“, avšak v odlišném smyslu. První pojímá knihu jako spis nebo řeč; druhý pouze jako němý nástroj přenosu řeči k němu nebo veřejnosti, tj. jako exemplář. Toto právo autora není právem spočívajícím ve věci, totiž v exempláři (neboť ten může vlastník před autorovými očima spálit), nýbrž vrozeným právem spočívajícím v jeho vlastní osobě, totiž právem bránit tomu, aby ho někdo jiný nechal mluvit k veřejnosti bez jeho svolení, kteréžto svolení nesmí být ani předpokládáno, jelikož je již udělit výhradně někomu jinému.

nijak nezasahuje do jeho obchodu s veřejností; jako toho, kdo jeho prostřednictvím mluví, nepředstavuje onoho, nýbrž jiného autora. Ani překlad do jiného jazyka nelze považovat za patisk; neboť překlad není toutéž řečí autora, ačkoli myšlenky mohou být zcela totožné.

Pokud by zde předpokládaná idea vydávání knih byla náležitě pochopena a (jak si lichoťím, že je možné) zpracována s potřebnou elegancí římského práva, pak by bylo možné podat proti padělateli soudní žalobu, aniž by bylo nutné nejprve za tím účelem přijmout nějaký nový zákon.